

Odnos stilova roditeljstva, stilova privrženosti i broja partnerskih veza

Bogdanović, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:604934>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Marija Bogdanović

**ODNOS STILOVA RODITELJSTVA,
STILOVA PRIVRŽENOSTI I BROJA
PARTNERSKIH VEZA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

MARIJA BOGDANOVIĆ

**ODNOS STILOVA RODITELJSTVA,
STILOVA PRIVRŽENOSTI I BROJA
PARTNERSKIH VEZA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Nina Pavlin-Bernardić

Zagreb, 2018.

Sažetak

Odnos stilova roditeljstva, stilova privrženosti i broja partnerskih veza

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos između percipiranog stila roditeljstva svojih roditelja, stila privrženosti i broja partnerskih veza u mladenačkoj dobi. U istraživanju je sudjelovalo 264 studenata dva zagrebačka fakulteta, koji su ispunjavali uvodni upitnik sa osnovnim podacima sudionika (dob, spol) te podacima o partnerskim vezama (broj ljubavnih partnera, trajanje ljubavnih veza i sl.), Inventar iskustava u bliskim vezama te Upitnik percepcije roditelja. Provedene statističke obrade ukazuju na razlike u percipiranom stilu roditeljstva s obzirom na stil privrženosti, pri čemu sigurno privrženi pojedinci već spomenute aspekte roditeljstva procjenjuju višima od nesigurno privrženih pojedinaca. Također dobivena je razlika u trajanju najdulje ljubavne veze s obzirom na stil privrženosti, pri čemu su sigurno privrženi pojedinci u prosjeku imali dulje veze od nesigurno privrženih. Istraživanjem nisu dobivene značajne razlike u stilovima privrženosti s obzirom na spol, niti je dobivena razlika u nevjeri, preferenciji oblika partnerske veze i broja partnerskih veza s obzirom na stil privrženosti. Korisno je i dalje istraživati odnose ovih aspekata kako bi se došlo do novih spoznaja koje bi se mogle primijeniti unutar razvojne, kliničke, savjetodavne, školske i zdravstvene psihologije.

Ključne riječi: stil privrženosti, stil roditeljstva, broj partnerskih veza, ljubavne veze

Abstract

Relationship between parenting styles, attachment styles and number of love partnerships

The aim of this study was to examine the relationship between perception of parenting style, attachment style and the number of love partnerships among youth. 264 students from the two faculties of Zagreb participated in this study. They filled out the introductory questionnaire with the basic data of the participants (age, gender) and data on love partnerships (number of love partners, duration of love partnerships etc.), Experiences in close relationship inventory, and Perceptions of parents scale. Conducted statistical analyses pointed out differences in parenting styles with respect to the attachment style, whereby the securely attached individuals estimated aspects of parenting styles higher than the insecurely attached individuals. There was also a difference in the length of the longest love partnerships with regard to the attachment style, where securely attached participants, on average, had longer relationships than insecurely attached participants. The research did not indicate any significant differences in attachment styles with regard to gender, nor was there difference in unfaithfulness, the preference of type of love relationship, and the number of love relationships, given the style of attachment. It is useful to continue exploring the relationships of these aspects in order to gain new insights that could be applied within developmental, clinical, educational, health psychology and counseling.

Keywords: parenting styles, attachment styles, number of love partnerships, love relationships

Sadržaj

Uvod	1
Stilovi roditeljstva	2
Privrženost u djetinjstvu	4
Privrženost u odrasloj dobi	7
Cilj i problemi istraživanja	11
Metoda	12
Sudionici	12
Instrumenti	12
Postupak	15
Rezultati	15
Rasprava	19
Metodološka ograničenja.....	22
Praktične implikacije rezultata istraživanja.....	23
Zaključak	24
Literatura	26
Prilozi	29

Uvod

Roditeljstvo mnogima predstavlja smisao života, nešto čemu tijekom procesa odrastanja gotovo svaka osoba prirodno teži. Ono je oduvijek imalo najznačajniju ulogu u razvoju svakog djeteta što sa sobom nosi veliku odgovornost (Gegić, 2017). Prije je ta odgovornost za odgoj djece bila dana većinom ženama, odnosno majkama. U današnje se vrijeme sve više udaljavamo od tog tradicionalnog modela obitelji u kojemu otac hrani obitelj dok se majka brine za djecu te je u nekim zemljama taj tip obitelji gotovo u potpunosti nestao (Gazilj, 2015). Oba su roditelja postala ravnopravna i imamo prilike vidjeti kako su očevi danas uključeni u odgoj djece (Gegić, 2017). Razvoj djeteta uvelike ovisi upravo o tom odnosu unutar obitelji jer temelj zdravog odrastanja je zdrava obitelj od koje sve kreće (Šoštarko, 2016).

Prema Obiteljskom zakonu „roditeljsku skrb čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, u svrhu zaštite i promicanja djetetovih osobnih i imovinskih prava te dobrobiti. Roditelji su dužni skrb ostvarivati u skladu s djetetovim razvojnim potrebama i mogućnostima“ (Obiteljski zakon, NN 116/2003, čl. 91, st1). „Dužnost roditelja je da dijete odgajaju kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu“ (Obiteljski zakon, NN 116/2003, čl. 91, st1). O tome hoće li se netko odlučiti postati roditelj uvelike ovisi subjektivnoj procjeni vlastite uspješnosti u ispunjavanju društveno zadane norme roditeljstva, odnosno doživljaju roditeljske uloge (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Visokoobrazovani pojedinci, netradicionalnih shvaćanja, orijentirani na uspješnu karijeru, češće se odlučuju na život bez djece (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Dolazak djeteta za većinu ljudi predstavlja veliki stres i iziskuje značajne promjene i prilagodbu. Carter i McGoldrick (1988) opisuju kako unutar životnog ciklusa obitelji, faza para postupno prelazi u fazu obitelji sa malom djecom. To razdoblje karakterizirano je pripremom za dolazak novog člana obitelji te ulaženjem u novu životnu ulogu, ulogu roditelja. Kako bi ovo razdoblje bilo obilježeno sa što manje stresa potrebno je stvoriti dobre temelje u prethodnim razdobljima.

Ne postoji samo jedan ispravan način na koji bi se dijete trebalo odgajati niti postoji savršen roditelj ali pokazalo se kako uspješniji roditelji ipak posjeduju određene osobine. Uz fizičko i psihičko zdravlje uspješan roditelj je prilagodljiv, strpljiv, rado uči, ima pozitivnu sliku o sebi te predstavlja pozitivan uzor djeci i što je najvažnije uživa u roditeljstvu (Delač-Hrupelj, Miljković i Lugomer-Armano, 2000). Prema Čudini-Obradović i Obradović (2006) pojam roditeljstva toliko je širok da mu pri uporabi često ne možemo prepoznati ni pravo značenje ni smisao. Moguće ga je definirati pomoću doživljaja roditeljstva, roditeljske brige i roditeljskog

odgojnog stila. Doživljaj roditeljstva predstavlja odlučivanje za djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge i redefiniranje vlastitih ciljeva, vrijednosti kao i doživljaja vlastite vrijednosti zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja i ulaganja napora, zbog nagrade u emocionalnoj povezanosti i doživljaju djetetova uspjeha i razvoja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditeljska briga podrazumijeva rađanje djece, njihovo zaštićivanje i briga za njihovo održanje, život i razvoj te vođenje i pomaganje njihova razvoja, dok su roditeljski stilovi svi namjerni postupci, aktivnosti i ponašanja koje roditelj poduzima i provodi kako bi osigurao sve te ciljeve, odnosno tipične emocionalne prilike roditeljstva unutar kojih se ostvaruju odnosi između djeteta i roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). U ovom ćemo se istraživanju fokusirati na treći aspekt roditeljstva, roditeljski odgojni stil.

Stilovi roditeljstva

Stilovi roditeljstva se razlikuju s obzirom na dvije dimenzije (Baumrind, 1973). Prva dimenzija je roditeljska toplina, koja podrazumijeva količinu podrške i ljubavi koju obitelj pruža djetetu i roditeljski nadzor koji predstavlja uolikoj mjeri roditelji nadziru dijete i događaje koji su dio njegova života (Klarin, 2006). S obzirom na te dvije dimenzije postoje četiri tipa roditeljskog stila odgoja: autoritativni (demokratski), autoritarni, permisivni (popustljivi) i indiferentni (zanemarujući).

Autoritativan stil odgoja obuhvaća prilike u kojima roditelji postavljaju pred dijete velike zahtjeve, određuju granice i provode nadzor, ali djetetu pružaju veliku toplinu i potporu (Gegić, 2017). Glavni odgojni ciljevi su razviti djetetovu znatiželju, kreativnost, sreću, motivaciju i samostalnost (Gegić, 2017). Autoritativni roditelji prihvaćaju mišljenje svoje djece jer polaze od toga da je svako dijete biće za sebe te da svakog pojedinca treba poštovati (Granat, 2017). Roditelji posjeduju autoritet koji se temelji na poštivanju, razumijevanju i međusobnom poznavanju te svojim osobnim primjerom djeluju na dijete, manje govore i više pokazuju vlastitim ponašanjem (Granat, 2017). Djeca autoritativnih roditelja imaju razvijene socijalne vještine, posjeduju pozitivnu sliku o sebi, reguliraju svoje emocije, imaju pozitivne oblike ponašanja (Klarin, 2006); te lakše razvijaju prijateljstva, odgovornost i povjerenje (Brajša-Žganec, 2003). U usporedbi s drugim roditeljskim stilovima, autoritativno roditeljstvo je najpoželjniji odgojni stil jer stvara optimalni socijalizacijski kontekst koji pogoduje razvoju djeteta, odnosno postoji optimalan odnos dimenzija zahtjevnosti i odgovornosti, čime se djeci pruža prilika za razvojem samopouzdanja i samostalnosti (Granat, 2017).

Kod autoritarnog stila odgoja roditelji od djeteta imaju velika očekivanja i strogo ga nadziru, a djetetu ne daju dovoljno topline i potpore (Gegić, 2017). Glavni su odgojni ciljevi učenje samokontrole i poslušnosti, pri čemu su roditelji autoritet koji postavlja zahtjeve i određuje pravila, koja ne treba objašnjavati, a prekršaji se kažnjavaju, često i tjelesno (Gegić, 2017). Autoritarni roditelji su hladni i odbacujući te često omalovažavaju i kritiziraju svoju djecu (Deglin, 2016). Upravo takvo ponašanje roditelja dovodi do brojnih problema. Djeca koja žive u takvom okruženju sklona su promjenama raspoloženja, povučena su, nevesela, bojažljiva, razdražljiva i nisu spontana (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Često se koriste silom kako bi dobila ono što žele, baš poput svojih roditelja (Berk, 2015).

Potpuna suprotnost od autoritarnog je permisivan (popustljiv) roditeljski stil gdje roditelji ne postavljaju velike zahtjeve prema djetetu i provode slabu kontrolu, a istovremeno pružaju veliku toplinu, ljubav i podršku (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Odnos roditelja i djeteta u ovom stilu temelji se na velikoj emocionalnoj osjetljivosti roditelja prema djetetu, na prevelikoj slobodi djeteta bez postavljanja granica i pravila te općenito bez kontrole ponašanja (Deglin, 2016). Permisivni roditelji ispunjavaju djetetu sve želje i zahtjeve jer misle da će na taj način najbolje pokazati svoju ljubav prema djetetu te djeci daju preveliku slobodu da donose odluke sami za sebe u dobi u kojoj to još nisu spremna (Berk, 2015). Samim svojim rođenjem dijete postaje centar obitelji te mu se ugađa kako god je moguće. Međutim, prevelika sloboda nije primjerena za malo dijete jer kod njega uzrokuje nesigurnost i nesnalaženje u granicama, a samim time se potiče agresivno i impulzivno ponašanje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Također, ovakav odgojni stil može dovesti do razvoja egocentrizma kod djeteta te se može desiti da ga druga djeca odbace zbog sebičnosti i umišljenosti (Granat, 2017). Djeca odgojena ovim stilom u većoj mjeri od ostale koriste opojna sredstva poput droge i alkohola te pripadaju bandama (Klarin, 2006).

Posljednji odgojni stil je indiferentni (zanemarujući), koji karakteriziraju emocionalna hladnoća i slaba kontrola. Indiferentni roditelji postavljaju prema djetetu male zahtjeve, ne postavljaju kontrolu, ne pružaju toplinu, a niti potporu djetetu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Vrlo često su ti roditelji emocionalno distancirani, depresivni, obuzeti stresom života te imaju vrlo malo energije za svoje dijete (Berk, 2015). Roditelji se minimalno uključuju u živote svoje djece i to baš kada je to izrazito potrebno te se ni ne trude upoznati vlastitu djecu i njihove interese (Gegić, 2017). Djeca su zbog toga često bez nadzora pa u određenim trenucima roditelji ne znaju gdje se dijete nalazi niti što se s njime događa. Reakcija na takav odnos jest djetetovo neprijateljstvo i otpor, a zbog toga djeca ne uspijevaju steći društvenu kompetenciju

i neuspješna su u školi (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Djeca su često neposlušna, niskog samopoštovanja, nesigurna, promjenjivog raspoloženja te imaju slabu samokontrolu (Granat, 2017).

Kao što je spomenuto, ravnoteža između topline i nadzora koji obilježava autoritativni odgojni stil predstavlja idealan način odgoja djeteta. Upravo kombinacija roditeljskog odgojnog stila i djetetovog temperamenta određuje razvojni put svakog djeteta odnosno njegovu emocionalnu pozitivnost ili negativnost (Deglin, 2016). Roditelji koji dosljedno reagiraju na djetetovo ponašanje pozitivnim, emocionalno ugodnim i smirenim reakcijama postižu optimalni socio-emocionalni razvoj djeteta, dok, s druge strane, djeca čiji su roditelji depresivni i burno reagiraju na djetetovo ponašanje, uzrokuju kod djece neprimjereno ponašanje i emocionalno izražavanje (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Pokazatelji dobrog emocionalnog stanja djeteta su dječja sposobnost kontroliranja širokog dijapazona emocionalnih doživljaja i prikladnih reakcija u tim emocionalnim situacijama (Gegić, 2017). Takva se djeca smatraju emocionalno kompetentnima što uključuje sposobnost prikrivanja emocija kao i ponašanja koja otkrivaju doživljena emocionalna iskustva (Denham, 1997, Saarni, 1997, Wittmer i sur., 1996; prema Brajša-Žganec, 2003). Način na koji se roditelj odnosi prema djetetu od samog početka utječe na razvoj privrženosti.

Privrženost u djetinjstvu

Suvremeni znanstvenici definiraju privrženost kao trajnu i snažnu emocionalnu povezanost opisanu u terminima traženja i održavanja bliskosti sa specifičnom osobom, posebno u stresnim okolnostima (Klarin, 2006). Najčešće je ta specifična osoba majka ali takva povezanost može se uspostaviti sa više ljudi i u isto vrijeme te može biti kvalitativno različita (Klarin, 2006). Ukoliko skrbnik adekvatno reagira na djetetove signale, razvit će se siguran stil privrženosti, dok će se u suprotnom razviti nesigurni oblici privrženosti. S evolucijskog stajališta, smatra se da je prirodna selekcija favorizirala privržena ponašanja jer su povećavala vjerojatnost bliskosti između majke i djeteta što je dalje povećalo vjerojatnost zaštite i šanse za opstanak (Bowlby, 1982). Sustav privrženosti aktivira se što se više povećava fizička udaljenost primarnog skrbnika od djeteta. Iako se takva veza stvara odmah pri rođenju djeteta, razvoj se može uočiti između 6. i 8. mjeseca djetetovog života (Vasta, Haith i Miller, 2004). Privrženost se razvija kroz faze nediskriminativne (0- 2 mjeseca) i diskriminativne (2-7 mjeseci) socijalne interakcije te usmjerene privrženosti (8-24 mjeseca) (Bowlby, 1982; Schaffer i Emerson, 1964,

prema Vasta i sur., 2004). U prvoj fazi nediskriminativne socijalne interakcije dijete je sklono pozitivno reagirati na svakoga, odnosno nije usmjereno isključivo na majku dok u drugoj fazi već počinje pokazivati veći interes za primarnog skrbnika, a nepoznate osobe polako dobivaju drugorazredni položaj. U ovoj fazi dijete počinje razvijati svijest o sebi kao pojedincu odvojenom od ostatka svijeta. U trećoj se fazi razvija usmjerena privrženost koja je povezana sa fizičkim i emocionalnim razvojem djeteta. Kod djeteta se javlja dominantna emocija straha što dovodi do toga da je ono oprezno pred nepoznatima te se povlači kod majke tražeći sigurnost. Najjasniji znak privrženosti u ovoj fazi je smanjivanje djetetove uznemirenosti u blizini majke i pojava hrabrosti da se istražuje okolina (Vasta i sur., 2004).

Odrastanjem dijete počinje shvaćati kako skrbnik ima vlastite potrebe te stoga; u ovom razdoblju dijete i skrbnik počinju pregovarati o uvjetima njihove povezanosti i verbalno komunicirati o tome te su u mogućnosti usklađivati svoje ciljeve (Hazan i Shaver, 1994). Provodeći longitudinalno istraživanje Ainsworth (1989) je utvrdila da postoje tri obrasca ponašanja kojima se može opisati reakcija djece u nepoznatoj situaciji. Tijekom istraživanja roditelj bi izašao iz prostorije dok bi u nju ušla nepoznata osoba što bi uzrokovalo pojavu određenog obrasca ponašanja kod djece. Prvi tip je takozvana anksiozno-izbjegavajuća privrženost gdje dijete reagira uznemirenošću pri odvajanju od majke te ju izbjegava kada se ona vrati. Kod ovog tipa privrženosti skrbnici mogu biti fizički prisutni i voditi računa o svojoj djeci ali njihovi postupci nisu povezani s njihovim istinskim potrebama (Stefanović Stanojević, 2010). Primjerice, majke govore djetetu toplim riječima, igraju se, vode računa o higijeni i spavanju, no često odbacuju djetetovu potrebu za privrženošću i ne vole prisan kontakt (Klarin, 2006). Također, ovaj tip privrženosti karakterizira majčina nedosljednost u odgovaranju na djetetove potrebe, pri čemu ono razvija sliku o sebi kao biću koje nije vrijedno pažnje i ljubavi te stvara sliku o svijetu kao mjestu koje nije udobno, sigurno i koje ga ne prihvaća (Ainsworth, 1989) što dovodi do povlačenja, manjka povjerenja u druge i oslanjanja isključivo na vlastite snage. To su dokazali i Kokorić i Gabrić (2009) u svom istraživanju koje je pokazalo kako osobe ovog stila privrženosti teško vjeruju partneru te su samim time manje zadovoljni vezom.

Idući oblik privrženosti je sigurna privrženost pri kojoj dijete izražava nezadovoljstvo pri odvajanju od majke ali joj se veseli čim se vrati. U tom slučaju majka dosljedno reagira na signale djeteta, tj. dostupna je i osjetljiva na njegove potrebe te dijete oblikuje sliku o sebi kao biću vrijednom ljubavi i pažnje i sliku o majci, kao o osobi na koju se može osloniti (Ainsworth, 1989). Djeca s ovim tipom privrženosti pokazuju više entuzijazma, pozitivnih emocija i

upornosti što u konačnici rezultira adekvatnim međuljudskim odnosima u odrasloj dobi (Deković i Raboteg-Šarić, 1997).

Posljednji tip privrženosti koji je uočen je anksiozno-opiruća privrženost. Djeca s ovom vrstom privrženosti su vrlo uznemirena u nepoznatoj situaciji, a najviše za vrijeme odvajanja od majke. Nakon što se majka vrati osjećaju olakšanje, ali su istodobno i ljuta na nju. Majka u ovom slučaju selektivno odgovara na djetetove potrebe te će se dijete, nesigurno u njenu dostupnost pojačano vezati za majku, odnosno pokazivati će ponašanje koje se može opisati kao pojačana kontrola kroz pojačanu bespomoćnost (Stefanović Stanojević, 2002) što će dovesti do manjeg istraživanja okoline. Djeca s ovim tipom privrženosti su nesigurna i bojažljiva te odrasle figure doživljavaju kao nepouz dane (Ainsworth, 1989). Također, svijet vide kao nesigurno mjesto i smatraju da moraju biti u pripravnosti od gubitka osobe prema kojoj su razvili privrženost.

U novije vrijeme u tipologiju privrženosti uveden je i četvrti obrazac, dezorganizirano-dezorijentirana privrženost, u kojoj djetetov obrazac ponašanja ukazuje na najveću nesigurnost. Kod povratka majke dolazi do brojnih proturječnih obrazaca ponašanja. Primjerice, prilaze roditelju s depresivnim, ravnodušnim emocijama ili gledaju u stranu dok ih roditelj drži, ponovno plaču nakon što su se već smirila ili imaju čudno, ukočeno tjelesno držanje (Berk, 2008). Takva djeca ne pokazuju neku koherentnu strategiju u situaciji stresa, odnosno njihove aktivnosti naizgled nisu u funkciji otklona stresa, već se koriste dezorganiziranim ponašanjima poput lupanja, mirovanja, trešenja, udaranja rukama ili nekih drugih stereotipija (Buljan-Flander, 2001). Ovakva privrženost se često razvija kod djece čije su majke bile zlostavljane u djetinjstvu i često su nedosljedne i prezauzete tako da dijete nema na raspolaganju uzor s kojim će se identificirati (Broberg, 2000, prema Žeravica, 2015). Zbog manjka rutine nemaju uhodani način ponašanja što dovodi do zbunjenosti i uplašenosti.

Iako su gotovo sva djeca rođena s normalnim sustavom privrženosti koji ih motivira da traže bliskost i zaštitu u određenim trenucima, održavanje bliskosti i zaštite ovisi i o osobi s kojim se takva veza pokušava uspostaviti (Bowlby, 1982). Kamenov i Jelić (2003) su u svom istraživanju pokazale kako je najviše djece sigurno privrženo; (oko 65%), zatim slijede izbjegavajuće privržena djeca; (25%), dok je anksioznom tipu pripadalo 10% djece.

Tipovi privrženosti baziraju se na unutarnjim radnim modelima, odnosno mentalnim reprezentacijama ili internaliziranim vjerovanjima o svojoj kompetentnosti i da su djeca koja su vrijedna tuđe ljubavi (model sebe) te da je figura privrženosti ovdje za njih (model drugih)

(Buljan-Flander, 2001). Osnovni model koji objašnjava razlike u privrženosti pretpostavlja da roditeljska osjetljivost ili neosjetljivost određuje sigurnost, odnosno nesigurnost kod novorođenčeta (Ijzendoorn, 2014). Utvrđeno je da je neodgovaranje ili nedosljedna osjetljivost povezana sa nesigurnošću kod djece, a dosljedno odgovaranje i osjetljivost sa stvaranjem sigurnih veza (Ijzendoorn, 2014). Bowlby (1982) je smatrao da su rano formirani modeli trajni kapital osobe, odnosno da su stabilni i otporni na promjene i traju kroz cijeli život, određujući odnose s drugim odraslima. Također, ukazano je na to da roditeljeve mentalne reprezentacije iskustava iz vlastitog djetinjstva oblikuju njegov stil roditeljstva, koji potom utječe na razvoj stila privrženosti njegova vlastitog djeteta (Benoit i Parker, 1994, prema Smojver-Ažić i Jakovčić, 2006).

Privrženost u odrasloj dobi

Odrastanjem kod većine pojedinaca roditelji prestaju biti primarni objekti privrženosti. Tu ulogu sada preuzimaju romantični partneri. Veza s romantičnim partnerom dijeli neke karakteristike s privrženosti djeteta skrbniku, poput održavanja blizine i traženja fizičkog kontakta s objektom privrženosti, sposobnosti objekta privrženosti da utješi, da služi kao sigurna baza za druga ponašanja (Bowlby, 1982), međutim postoje i neke razlike kao što je stupanj simetričnosti. Za razliku od afektivne veze djeteta i skrbnika, u partnerskom odnosu stupanj davanja i primanja je jednak kod oba sudionika odnosa (Bowlby, 1982). Isto tvrde i Hazan i Shaver (1987) u svom radu gdje navode da romantična ljubav podrazumijeva međusobnu interakciju, bliskost, predanost i seksualni odnos. Također, žele ukazati upravo na to da se romantična ljubav može gledati kao proces privrženosti. Tvrde da je emocionalna dinamika u ranoj dobi i unutar romantičnih veza vođena istim bihevioralnim sistemom. Ukazuju da su individualne razlike u ranom odnosu majka-dijete slične individualnim razlikama koje se pronalaze između ljubavnih partnera. Naglašavaju kako su individualne razlike u odrasloj privrženosti posljedica očekivanja koja su bila stvorena u ranoj dobi uzimajući u obzir sve prijašnje veze. Većina istraživanja se slaže sa pretpostavkom da je privrženost s gledišta razvojne psihologije; najstarija i najrazvijenija komponenta svake ljubavne veze te da se nalazi ispred predanosti i seksualne privlačnosti (Brennan, Bartholomew i Shaver, 1998).

Mnoge su studije ukazale na to da je normalan proces prenijeti stil privrženosti iz djetinjstva u kasnije romantične odnose (npr. Galliher, Welsh, Rostosky i Kawaguchi, 2004). Sukladno tome s vremenom se javila potreba za modelima u kojima bi se privrženost objasnila

unutar drugih oblika odnosa. Prvo su Hazan i Shaver (1987) razvili Trokategorijski model koji su Bartholomew i Horowitz (1991) proširili u Četverkategorijski u kojemu su definirana četiri stila privrženosti u partnerskim odnosima: siguran, zaokupljeni, plašljivi (anksiozni) i odbacujući (izbjegavajući). U tom modelu Bartholomew i Horowitz (1991) navode kako siguran stil privrženosti karakterizira visoko samopouzdanje, pozitivan stav prema drugima te je prisutna ravnoteža potrebe za vezivanjem i potrebe za autonomijom. Osobe zaokupljenog stila privrženosti imaju pretjeranu potrebu za bliskošću zbog čega često u vezu ulažu više od svog partnera. Plašljivi stil privrženost karakterizira nisko samopouzdanje i visoka usredotočenost na sebe što često dovodi do konflikta motiva: izražena potreba za bliskošću u suprotnosti je s izbjegavanjem privrženosti zbog straha. Posljednji, izbjegavajući stil privrženosti, karakterizira visoko samopouzdanje i kompulzivno oslanjanje na sebe. Osobe s tim stilom privrženosti pokazuju povećanu potrebu za autonomijom i umanjuju značaj privrženosti. Manje ulažu u vezu i izbjegavaju emocije i konflikte.

Istraživanja koja povezuju stilove roditeljstva, privrženosti i partnerskih odnosa su brojna. U pokušaju pronalaženja što pridonosi formiranju određenog stila privrženosti istraživanja su ukazala na povezanost s karakteristikama stila roditeljstva (Bowlby, 1982, Ainsworth, 1989). Tako se autoritativni stil roditeljstva, koji karakteriziraju toplina, autonomija i nadzor, pokazao kao bitan u formiranju sigurne privrženosti dok je hladnoća, odbijanje i nebriga od strane majke bila ključna u razvijanju nesigurne privrženosti (Karavasilis, Doyle i Markiewicz, 2003). Tome u prilog ide i istraživanje Feeney i Noller (1990) u kojem su sudionici sa sigurnom privrženosti izvještavali o pozitivnim odnosima unutar obitelji, dok su oni s anksioznim stilom privrženosti izvještavali o manjku podrške od strane obitelji. U istraživanju Neal i Frick-Horbury (2001), 92% sudionika čiji su roditelji imali autoritativni stil roditeljstva razvili su siguran stil privrženosti, a također je ukazano na povezanost autoritarnog stila roditeljstva i izbjegavajućeg stila privrženosti te permisivnog stila roditeljstva i razvoja anksioznog stila privrženosti. Istraživanje koje je Medić (2014) provela na studentima, pokazalo je razliku u stupnju anksioznosti u romantičnoj vezi između onih studenata koji dolaze iz dobro ili loše funkcionirajućih obitelji, gdje su veći stupanj anksioznosti pokazivali oni iz loše funkcionirajućih obitelji. Međutim, postoje i neka istraživanja koja ukazuju na suprotno. Ta istraživanja (Kagan, 1996, Lewis, 1999, prema Fraley, 2002) govore o tome kako se reprezentacije rane privrženosti mijenjaju i nadopunjavaju u skladu s nadolazećim iskustvima te prema tome mogu ali i ne moraju odgovarati reprezentacijama kasnije u životu. Također, stresni događaji su bitni za privrženost, pri čemu kada se javljaju u djetinjstvu i adolescenciji,

uzrokuju diskontinuitet u obrascima privrženosti, i povećavaju vjerojatnost da će pojedinac koji je u djetinjstvu razvio sigurnu privrženost; biti klasificiran kao odrasla osoba nesigurnog obrasca privrženosti (Lewis, 2000, Waters, 2000, Grossman, 2005, prema Mikulincer i Shaver, 2007).

Nadalje, neka su istraživanja pokazala kako će sigurno privrženata djeca kasnije biti zadovoljnija odnosima u romantičnim vezama (Eastwick i Finkel, 2008, prema Schade, Sandberg, Bean, Busby i Coyne, 2013), a Aron i Aron (1997) zaključuju da nesigurna privrženost dovodi do toga da ljudi mijenjaju fizički izgled, hobije, prijatelje, zemlje, religije i profesije za svoje romantične partnere. Istraživanje Williams, Cox, Hedberg i Deci (2000, prema Dubravić, 2017), pokazuje da su mlade osobe čiji su roditelji bili manje angažirani te su koristili autoritarni ili zanemarujući odgojni stil, bile više ekstrinzično orijentirane, odnosno težile su slavi, bogatstvu i ljepoti pri tome zanemarujući interpersonalne odnose. S druge strane kod mladih, čiji su roditelji bili visoko angažirani te su poticali njihovu autonomiju, razvile su se intrinzične težnje, odnosno težili su osobnom rastu i razvoju te su ulagali u interpersonalne odnose.

Istraživanje Stefanović Stanojević (2004) daje vrlo detaljan opis ponašanja pojedinaca u ljubavnoj vezi s obzirom na stil privrženosti. Pojedinci s izbjegavajućim stilom privrženosti opisani su kao osobe koje oko sebe „grade zid“ kako bi se zaštitile od prevelikih očekivanja i razočaranja. Može ih se prepoznati po govoru koji je često rigidan, ciničan i pun stereotipa bez unošenja emocija i subjektivnih dojmova. Također, takvi pojedinci često idealiziraju partnera jer su formirali obrambeni mehanizam pomoću kojeg se često štite negiranjem stvarnosti. Sigurno privrženata pojedince opisuju kao osobe koje su tijekom odrastanja stvorili povjerenje prema drugim osobama što prenose i na romantične veze u koje ulaze s punim povjerenjem i otvorenosti. Osobe koje karakterizira zaokupljeni stil privrženosti često sve svoje vrijeme i snagu ulažu u pomaganje onima do kojih im je stalo. Zbog niskog samopoštovanja i visoke želje za pripadnosti teže simbiotskom odnosu s partnerom. Loše odnose s roditeljima pokušavaju kompenzirati odnosom s ljubavnim partnerom gdje partner treba ispuniti sva ona očekivanja koja roditelji nisu uspjeli. Ljubavne veze su prepune pretjeranih očekivanja, kontrole i pokušaja dokazivanja ljubavi. Za kraj, plašljivo privrženata pojedince opisuju kao osobe koje imaju negativan pogleda na sebe i druge. Žele biti u romantičnoj vezi ali ih sputava upravo taj negativan pogleda na druge osobe. Slični rezultati dobiveni su istraživanjem Feeney i Noller (1990) koje je pokazalo kako su osobe izbjegavajućeg stila privrženosti bile vrlo nisko na skali romantične ljubavi, dok su zaokupljeno privrženata pojedinci bili karakterizirani visokom

potrebom predanosti unutar veze te je ta potreba ukazala na neurotičan a ne partnerski oblik pružanja ljubavi. Uz to rezultati istraživanja su pokazali kako su sigurno privrženi pojedinci uspješniji u vezama, odnosno imali su najduže veze s obzirom na ostale stilove privrženosti te najniže rezultate kod skale nevjere. U skladu s tim su i podatci dobiveni u istraživanju Hazan i Shaver (1987) koje je pokazalo da je prosječno trajanje ozbiljnog romantičnog odnosa za sigurno privržene 10 godina, anksiozno privržene 4,9 godina, a za izbjegavajući stil 5,9 godina te da je 6% ispitanih sigurno privrženih pojedinaca bilo rastavljeno, spram 10% anksioznih i 12% izbjegavajućih pojedinaca. U jednom istraživanju parova, učestali prekidi veza su bili povezani s promjenom sigurne privrženosti na nesigurnu privrženost (Kirkpatrick i Hazan, 1994, prema Molnar, 2012). Hatamy, Fathi, Gorji i Esmaeily (2011) su u svom istraživanju potvrdili prijašnje rezultate zaključivši da su osobe sa sigurnim i anksioznim (zaokupljenim) stilom privrženosti vjerniji u vezama u usporedbi s onim pojedincima čije je ponašanje bilo karakteristično za izbjegavajući (odbijajući) stil privrženosti.

Na individualne razlike u stilovima privrženosti, osim kvalitete odnosa sa bliskim osobama, utječu i rodne razlike (Iličić, Antičević i Britvić, 2013). Te su razlike najvidljivije kod zaokupljenog stila privrženosti, gdje je veća zastupljenost žena te kod izbjegavajućeg stila gdje je veća zastupljenost muškaraca (DiTommaso, Brannen-McNulty i Ross 2002). Takvi nalazi se objašnjavaju time da se identitet žena više veže uz privrženost i odnose s drugima, dok je identitet muškaraca više vezan uz separaciju i postignuće (Iličić, Antičević i Britvić, 2013). Međutim te razlike nisu pronađene u drugim istraživanjima, a razlike koje su nađene uglavnom se odnose na razlike u privrženosti pojedinca prema roditelju različitog spola, prema čemu su i muškarci i žene privrženiji majkama (Hazan i Shaver, 1987).

Promotrivši sve navedeno možemo zaključiti kako je proučavanje odnosa ova tri aspekta; stila roditeljstva, privrženosti i broja partnerskih veza od velike važnosti zbog posljedica međusobnog djelovanja koje oni mogu imati na život pojedinca. U modernom, užurbanom svijetu sve se češće javljaju problemi unutar obitelji, što pokazuje kontinuirano povećavanje broja razvoda, koje je u Europi prisutno od 1960-ih (Amato, 2012). Također, vidljiv je pad kvalitete međuljudskih odnosa zbog sve češće komunikacije isključivo preko društvenih mreža (Cummings, Butler i Kraut, 2002). Bitno je stvoriti kvalitetnu teorijsku i znanstvenu podlogu kako bi se na njoj temeljila praktična primjena koja može biti vrlo široka, od edukacije roditelja, profesora i ostalih stručnjaka, pa do lakšeg dijagnosticiranja određenih poremećaja i poteškoća, a time i uspješnije i kvalitetnije terapije. Nova saznanja u ovom području su prijeko potrebna, ponajviše u Hrvatskoj gdje ovakva istraživanja nisu česta te se niti jedno istraživanje nije bavilo

odnosom navedena tri aspekta. Sukladno tome, cilj ovog istraživanja bio je ispitati upravo taj odnos između percipiranog stila roditeljstva roditelja, stila privrženosti i broja partnerskih veza u mladenačkoj dobi.

Cilj i problemi istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos između percipiranog stila roditeljstva roditelja, stila privrženosti i broja partnerskih veza u mladenačkoj dobi.

U tu svrhu postavljeni su sljedeći problemi:

1. Ispitati postoji li razlika između osoba sigurnog i nesigurnog stila privrženosti s obzirom na procjenu stila roditeljstva svojih roditelja.
2. Ispitati razlikuje li se stil privrženosti kod žena i muškaraca.
3. Ispitati postoje li razlike u preferenciji oblika, trajanju i broju partnerskih veza s obzirom na stil privrženosti.
4. Ispitati postoji li razlika u vjernosti s obzirom na stil privrženosti.

U skladu s teorijskim postavkama i nalazima dosadašnjih istraživanja formirane su sljedeće hipoteze:

H1. Sigurno privržene osobe svoje će roditelje procjenjivati toplijima i uključenijima u njihov život te će procjenjivati da su im pružali veću podršku autonomiji nego nesigurno privržene osobe.

H2. Ne postoji statistički značajna razlika u stilu privrženosti između muškaraca i žena.

H3. Sigurno privržene osobe preferirat će stabilnije i dugotrajnije veze s manjim brojem ljubavnih partnera, dok će nesigurno privržene osobe preferirati kraće veze, s većim brojem partnera.

H4. Postoji statistički značajna razlika u vjernosti s obzirom na stil privrženosti, pri čemu će prevaru češće počinili nesigurno privrženi pojedinci.

Metoda

Zbog dovoljnog opsega kvalitativnog materijala vezanog za ovu temu te dostupnosti potrebnih instrumenata za mjerenje željenih varijabli odlučili smo provesti kvantitativno istraživanje. Kvantitativna istraživanja polaze od postojećih empirijskih postavki čiji je cilj maksimalizirati objektivnost i na što opsežniji i točniji način spoznati svijet oko nas (Milas, 2005).

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 264 studenata ($N_M=121$, $N_Z=143$) diplomskih godina sa Fakulteta prometnih znanosti ($n=106$) i Hrvatskih studija ($n=158$) u dobi od 21 do 29 godina ($M= 23.33$).

Instrumenti

U istraživanju je korišten upitnik koji se sastojao od tri dijela. Uvodna pitanja odnosila su se na demografske podatke sudionika (dob, spol, godinu studiranja) te podatke o partnerskim vezama. Zanimalo nas je koji je njihov trenutačni status, gdje su trebali izabrati jednu od pet ponuđenih kategorija (1- Nisam u vezi i ne tražim partnera, 2- Nisam u vezi ali tražim partnera, 3- Povremeno se viđam s nekim ali ne bih to opisao/la kao vezu, 4- U vezi i 5- U braku). Nadalje, zanimalo nas je kakav oblik partnerskih odnosa preferiraju te su i ovdje trebali odabrati jednu od ponuđenih kategorija (1- Avanture za jednu noć, 2- Kratke veze (od nekoliko dana do nekoliko mjeseci), 3- Ozbiljne veze (od nekoliko mjeseci na dalje), 4- Ne zanima me nikakav oblik partnerskih odnosa). Iduća pitanja odnosila su se na godinu stupanja sudionika u prvu ljubavnu vezu, broj osoba s kojima su do sada bili u ljubavnoj vezi te trajanje najduže ljubavne veze (u mjesecima), gdje su samostalno unosili vrijednosti na za to predviđeno mjesto. Posljednje pitanje u prvom dijelu upitnika odnosilo se na nevjeru („Jeste li ikada bili nevjerni u ljubavnoj vezi?“) gdje su sudionici trebali zaokružiti „Da“ ili „Ne“. Nakon toga slijedio je Inventar iskustava u bliskim vezama (Brennan, Bartholomew i Shaver, 1998) i to njegova kraća modificirana verzija (Kamenov i Jelić, 2003) te Upitnik percepcije roditelja (Deci, Vallerand, Pelletier i Ryan, 1991) preveden na hrvatski jezik (Goldin, 2007).

Inventar iskustava u bliskim vezama

Inventar iskustva u bliskim vezama (engl. *Experiences in Close Relationship Inventory*) (Brennan i sur., 1998) je upitnik u kojem sudionici procjenjuju kako se općenito osjećaju u vezama s ljubavnim partnerima, a čine ga skala anksioznosti (strah od odbijanja ili napuštanja) i skala izbjegavanja (doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima). Originalna verzija upitnika sastoji se od skale samoprocjene s 36 čestica, kojom se može ustanoviti rezultat sudionika na spomenute dvije dimenzije; te tip privrženosti sudionika na osnovi kombinacije rezultata na dimenzijama. Ovaj instrument se smatra do danas najboljom mjerom privrženosti u odrasloj dobi (Ružić, 2006). Kamenov i Jelić (2003) su provele istraživanje u kojem je jedan od ciljeva bio skratiti Brennanov Inventar iskustva u bliskim vezama. Kao rezultat tog istraživanja dobiven je upola kraći instrument koji se sastojao od 18 čestica. Ovako skraćeni upitnik i dalje je zadržao gotovo sve karakteristike originalnog instrumenta. Zadržana su već postojeća dva faktora: anksioznost („*Bojim se da moji ljubavni partneri neće mariti za mene koliko ja marim za njih.*“) i izbjegavanje (*Radije ne pokazujem partneru svoje prave osjećaje.*), na koje je raspoređeno po devet odgovarajućih čestica (Kamenov i Jelić, 2003). Dobiveni Cronbachov alpha koeficijent za skalu izbjegavanja u njihovom je istraživanju iznosio $\alpha=.87$, a za skalu anksioznosti $\alpha=.82$. U našem su istraživanju dobivene slične vrijednosti koeficijenata, koje su iznosile za skalu izbjegavanja $\alpha=.85$, a za anksioznost $\alpha=.84$, što ukazuje na visoku pouzdanost instrumenta.

Za svaku česticu procjene se daju na skali od 7 stupnjeva (1 – uopće se ne slažem, 4 – niti se slažem niti se ne slažem, 7 – potpuno se slažem). Rezultat sudionika određuje se zbrajanjem procjena za odgovarajuće čestice svake pojedine skale uz prethodno rekodiranje tri čestice. Tip privrženosti sudionika određuje se na temelju njihovih rezultata na spomenute dvije dimenzije kao što je prikazano u tablici ispod:

Tablica 1. *Prikaz formiranja tipa privrženosti na temelju rezultata sudionika na skali anksioznosti i izbjegavanja*

	Anksioznost < 36	Anksioznost > 36
Izbjegavanje < 36	Sigurna privrženost	Anksiozna privrženost
Izbjegavanje > 36	Izbjegavajuća privrženost	Dezorganizirana privrženost

Upitnik percepcije roditelja

Upitnik percepcije roditelja (engl. *Perceptions of Parents Scale*) (Deci i sur., 1991) je skala koja mjeri stupanj u kojem roditelji pružaju najadekvatniji roditeljski kontekst. Postoje dvije verzije upitnika, upitnik za djecu te upitnik za studente. U ovom istraživanju korišten je upitnik namijenjen studentima. Upitnici se odnose na studentsku percepciju majčine i očeve autonomne podrške, uključenosti i topline (Goldin, 2007). Verzija upitnika namijenjena studentima sastoji se od 42 čestice kod kojih se procjena vrši na skali od 7 stupnjeva (1 - u potpunosti se ne slažem, 4 - niti se slažem, niti se ne slažem i 7 - u potpunosti se slažem). Skala uključuje tri subskale: percipirana roditeljska uključenost (npr. „Moja majka/ moj otac pronalazi vremena da razgovara sa mnom.“, „Moja majka/ moj otac provodi mnogo vremena sa mnom.“), percipirana roditeljska autonomna podrška („Moja majka/ moj otac zna kako se osjećam.“, „Moja majka/ moj otac sluša moje mišljenje ili stajalište, kada imam problem.“) i percipirana roditeljska toplina („Moja majka/ moj otac jasno izražava ljubav prema meni.“, „Moja majka/ moj otac je obično sretna/an kada me vidi.“), koje se procjenjuju posebno za majku i oca. Ako sudionik nije imao nikakav kontakt s jednim od roditelja (npr. otac), no sa njim živi neka druga odrasla osoba tog spola (npr. očuh), tada je odgovarao na tvrdnje vezane za tu drugu osobu. Ako nije imao kontakt sa jednim od roditelja i s njim ne živi neka druga osoba tog istog spola, tada nije odgovarao na tvrdnje vezane uz tog roditelja. Upitnik u kojem je bio odgovoren dio za samo jednog roditelja unesen je u bazu kao i svi ostali, dok je drugi dio, koji se odnosi na roditelja s kojim sudionik nije imao kontakt ostavljen prazan.

Ukupan rezultat dobiva se izračunavanjem prosjeka procjena za odgovarajuće čestice svake pojedine subskale uz prethodno rekodiranje šesnaest čestica. Pouzdanost za skalu majčine autonomne potpore u ovom istraživanju bila je $\alpha=.84$ dok je u izvornom istraživanju (Deci i sur., 1991) iznosila $\alpha=.70$. Skala majčine uključenosti imala je pouzdanost od $\alpha=.83$, a topline $\alpha=.87$, dok su u izvornom istraživanju te vrijednosti bile niže, pa je tako skala majčinog uključivanja imala pouzdanost od $\alpha=.66$, a topline $\alpha=.72$. Pouzdanost skala dobivene ovim istraživanjem za očevu autonomnu podršku ($\alpha=.83$), uključivanje ($\alpha=.85$) i toplinu ($\alpha=.86$) su također bile više od onih u izvornom istraživanju, gdje je Cronbachov alpha za skalu očeve autonomne podrške iznosio $\alpha=.66$, očevog uključivanja $\alpha=.67$ te očeve topline $\alpha=.71$. Sve navedene vrijednosti ukazuju na visoku pouzdanost instrumenta. Upitnik je preveden izvorno sa engleskog jezika na hrvatski jezik za potrebe istraživanja Goldin (2007).

Postupak

Instrumenti korišteni u istraživanju javno su dostupni, stoga nije bilo potrebno tražiti odobrenje od strane autora. Od oba fakulteta bila je zatražena dozvola za provedbu istraživanja te je dodatno individualno kontaktiran svaki profesor pod čijom se nastavom trebalo odvijati samo ispunjavanje upitnika. Istraživanje je bilo provedeno jednokratno, grupnom primjenom navedenih upitnika, na samom početku ili kraju predavanja, ovisno o dogovoru sa nastavnicima, tijekom ožujka i travnja 2018. godine. Prije početka ispunjavanja istraživač je sudionicima objasnio tematiku i cilj istraživanja. Bilo im je ukazano da je sudjelovanje u istraživanju u potpunosti anonimno i dobrovoljno te da u bilo kojem trenutku mogu odustati od sudjelovanja, kao i da će se dobiveni podatci koristiti isključivo na grupnoj razini. Također, naglašeno je kako će se podatci čuvati na kompjutoru istraživača te neće biti dostupni nikome drugome. Naglasilo im se da detaljno pročitaju uputu na prvoj stranici upitnika te da će se nastavak ispunjavanja smatrati pristankom na sudjelovanje. Nakon završetka ispunjavanja upitnika koje je trajalo oko 15 minuta, istraživač se ponovno zahvalio na sudjelovanju.

Rezultati

Kako bismo odgovorili na postavljene hipoteze obrada podataka provedena je u *IBM SPSS Statistics 20* programu, a započela je provjerom pouzdanosti mjernih instrumenata pomoću Cronbachove alphe, normalnosti distribucije i homogenosti varijabli. Zbog dobivenih rezultata Kolmogorov-Smirnovog i Shapiro-Wilksonovog testa koji ukazuju na značajna odstupanja od normalne raspodjele kod svih varijabli te djelomičnog odstupanja od pretpostavke homogenosti varijanci, mjerene Levenovim testom homogenosti, odlučili smo za daljnju obradu podataka koristiti Mann-Whitney U-test koji predstavlja neparametrijsku alternativu t-testu. Koristi se kada nisu zadovoljene pretpostavke za t-test kao što je normalna distribucija i homogenost varijanci, što je bio slučaj u našem istraživanju. Ukoliko je test značajan ($p < .05$) kažemo da su dvije uspoređene grupe izvučene iz dvije različite populacije, odnosno da postoji značajna razlika između njihovih aritmetičkih sredina.

Za potrebe istraživanja sudionici su prvotno bili grupirani u jedan od četiri tipa privrženosti prema prethodno opisanom ključu u poglavlju *Instrumenti*.

Tablica 2. *Raspodjela sudionika u pojedini stil privrženosti*

	Broj sudionika	Postotak
Sigurni	195	78.3
Anksiozni	16	6.4
Izbjegavajući	34	13.7
Dezorganizirani	4	1.6
Ukupno	249	100

Prema Tablici 2, vidljivo je kako najviše sigurno privrženih sudionika, zatim izbjegavajućih, anksioznih, dok je dezorganizirano privrženih najmanje. No, za daljnje analize smo grupirali ove stilove u dvije skupine: sigurni i nesigurni stil privrženosti. Nesigurni stil privrženosti sadržava anksiozni, izbjegavajući i dezorganizirani tip privrženosti. Grupiranje smo proveli kako bismo uravnotežili broj sudionika po grupama, a temelji se na teorijskoj pretpostavci zajedničkih karakteristika koje tri navedena stila privrženosti dijele. Kod sva tri stila privrženosti prisutna je neadekvatna skrb od strane primarnih skrbnika te neprikladan model o sebi ili drugima koji je tada preslikan na odnose sa značajnim odraslima (Buljan-Flander, 2001).

Tablica 3. *Raspodjela sudionika u grupe prema tipu privrženosti*

	Broj sudionika	Postotak
Siguran	195	78.3
Nesiguran	54	21.7
Ukupno	249	100

Kao što je vidljivo u Tablici 3, broj sudionika nije u potpunosti uravnotežen jer se radi o grupiranju s obzirom na obilježje (stil privrženosti) koje se ne može predvidjeti prije samog istraživanja.

Tablica 4. *Deskriptivni podatci nekih aspekata percipiranog stila roditeljstva i partnerskih veza*

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>min</i>	<i>max</i>
Dob stupanja u prvu ljubavnu vezu	243	16.15	2.384	11	26
Broj ljubavnih partnera	259	2.64	2.239	0	20
Trajanje najduže veze u mjesecima	258	28.29	24.611	0	109.00
Majčina uključenost	256	5.40	1.180	1.00	7.00
Majčina podrška autonomiji	254	5.27	1.101	1.78	7.00
Majčina toplina	258	5.74	1.200	1.00	7.00
Očeva uključenost	240	4.79	1.335	1.00	7.00
Očeva podrška autonomiji	239	5.07	1.056	2.00	7.00
Očeva toplina	242	5.42	1.261	1.50	7.00

N- ukupan broj sudionika; *M*- Aritmetička sredina; *SD*- Standardna devijacija; *min*- minimalna vrijednost; *max*- maksimalna vrijednost

Tablica 4 prikazuje deskriptivne podatke nekih aspekata percipiranog roditeljskog stila i partnerskog odnosa. Najveći broj sudionika (24.3%) u prvu vezu je stupilo sa 16 godina, a zanimljivo je napomenuti da čak 7.6% nikada nije bilo u ljubavnoj vezi. Čak je 81.4% sudionika izjavilo da preferira ozbiljne veze (od nekoliko mjeseci na dalje), dok 3.4% sudionika ne zanima nikakav oblik partnerskih odnosa. Avanture za jednu noć preferiralo je 6.4% sudionika, a kratke veze (od nekoliko dana do nekoliko mjeseci), njih 6.8%. Većina sudionika, njih 75.8%, je bilo vjerno partneru. Nadalje, iz tablice je vidljivo da je veći broj ispitanika ispunio samo dio koji se odnosi na percepciju majčinog stila roditeljstva te da su aritmetičke sredine nešto više upravo kod subskala koje se odnose na percepciju majčinog stila roditeljstva.

Tablica 5. *Raspodjela broja sudionika i Mann-Whitney U-test razlike određenih aspekata percipiranog roditeljskog stila s obzirom na stil privrženosti*

		<i>N</i>	<i>M_R</i>	<i>U</i>
Majčina uključenost	Sigurna	256	128.32	3759.50**
	Nesigurna		98.80	
Majčina podrška autonomije	Sigurna	254	129.55	3186.50**
	Nesigurna		87.78	
Majčina toplina	Sigurna	258	128.48	3844.50*
	Nesigurna		100.43	
Očeva uključenost	Sigurna	240	122.02	3327.00**
	Nesigurna		92.04	
Očeva podrška autonomije	Sigurna	239	123.20	2724.00**
	Nesigurna		80.59	
Očeva toplina	Sigurna	242	122.72	3308.00**
	Nesigurna		91.66	

N- Ukupan broj sudionika; *M_R*- Aritmetička sredina rangova; *U*- Mann-Whitney U-test

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tablica 5 prikazuje ukupan broj sudionika (*N*) koji je odgovorio na tvrdnje vezane uz pojedinog roditelja te relevantne statistike Mann-Whitney U-testa (*U*). Pogledom na aritmetičke sredine rangova (*M_R*) možemo učitati kako su najviše vrijednosti i kod sigurne i kod nesigurne privrženosti prisutne u aspektima koji se odnose na roditeljski stil majke. Najviše se ističe majčina podrška autonomije kod sigurno privrženih pojedinaca te majčina toplina kod nesigurno privrženih pojedinaca. Usporedbom tih dviju skupina sudionika dobivena je statistički značajna razlika na svim aspektima stila roditeljstva. Sigurno privrženi pojedinci procjenjivali su aspekte majčine i očeve uključenosti, podrške autonomije i topline višima nego nesigurno privrženi pojedinci.

Provođenjem daljnje analize ispitana je razlika u privrženosti između muškaraca i žena. Sigurnu privrženosti imalo je 82.14% muškaraca i 75.18% žena, zbog čega smo odlučili ispitati postoji li statistički značajna razlika u stilu privrženosti između te dvije grupe, pomoću Mann-

Whitney U testa. Test je ukazao da ne postoji statistički značajna razlika u stilu privrženosti između muškaraca i žena ($M_{Rm} = 120.23$; $M_{Rz} = 128.90$; $U = 7138.00$; $p > .05$).

Idućom analizom željeli smo utvrditi postoji li statistički značajna razlika u preferenciji oblika ljubavnog odnosa i broju ljubavnih partnera s obzirom na stil privrženosti, pomoću hi-kvadrat i Mann-Whitney U testa. Rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajna razlika u preferenciji oblika partnerskog odnosa ($\chi^2 = 6.851$; $df = 3$; $p > .05$) kao ni u broju ljubavnih partnera s obzirom na stil privrženosti ($M_{RS} = 127.39$; $M_{RN} = 107.46$; $U = 24332.00$; $p > .05$).

Provjerili smo i postoji li statistički značajna razlika u trajanju najduže ljubavne veze kod sigurno i nesigurno privrženih pojedinac Mann-Whitney U testom. Rezultati su pokazali statistički značajnu razliku u trajanju najduže ljubavne veze s obzirom na stil privrženosti, na način da su sigurno privrženi ($M_{RS} = 131.64$; $U = 25144.00$; $p < .05$) sudionici u prosjeku imali duže veze od nesigurno privrženih ($M_{RN} = 92.43$; $U = 25144.00$; $p < .05$) sudionika. Prosjek trajanja najduže veze kod sigurno privrženih ($M = 31.45$) sudionika izražen u mjesecima bio je značajno viši od prosjeka nesigurno privrženih ($M = 19.93$) sudionika.

Daljnja analiza nastavljena je hi-kvadrat testom, pomoću kojeg smo željeli utvrditi postoji li razlika u vjernosti partneru s obzirom na stil privrženosti. Rezultati su pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika u vjernosti s obzirom na stil privrženosti ($\chi^2 = .046$; $df = 1$; $p > .05$). Partneru je bilo vjerno 77.32% sigurno i 75.93% nesigurno privrženih sudionika, što ukazuje na podjednaku raspodjelu nevjere s obzirom na stil privrženosti.

Rasprava

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos između percipiranog stila roditeljstva svojih roditelja, stila privrženosti i broja partnerskih veza u mladenačkoj dobi. Što se tiče našeg prvog istraživačkog problema, proučavajući dostupnu literaturu pretpostavili smo kako će se ovim istraživanjem dobiti značajne razlike u stilu roditeljstva s obzirom na stil privrženosti što se nakon analize podataka pokazalo točnim. Sigurno privrženi pojedinci procjenjivali su aspekte majčine i očeve uključenosti, podrške autonomije i topline višima nego nesigurno privrženi pojedinci. Naši rezultati sukladni su brojnim prijašnjim istraživanjima (Bowlby, 1982, Ainsworth, 1989, Feeney i Noller, 1990, Karavasilisi sur., 2003), koja su pokazala da se autoritativni stil roditeljstva koji karakterizira toplina, autonomija i nadzor pokazao kao bitnim u formiranju sigurne privrženosti dok je hladnoća, odbijanje i nebriga od strane majke bila

ključna u razvijanju nesigurne privrženosti te su sigurno privrženi pojedinci izvještavali o pozitivnim odnosima unutar obitelji, dok su oni s anksioznim stilom privrženosti izvještavali o manjku podrške od strane obitelji.

Uzorak u istraživanju s obzirom na stil privrženosti bio je vrlo neujednačen te je preko 70% sudionika bilo sigurno privrženo. To je u skladu s rezultatima istraživanja Kamenov i Jelić (2003), koje su u svom istraživanju pokazale kako je najviše djece sigurno privrženo, oko 65%, zatim slijede izbjegavajuće privržena djeca, 25%, dok je anksioznom tipu pripadalo 10% djece.

Iako su neka istraživanja pokazala da postoje rodne razlike u stilovima privrženosti, na način da je veća zastupljenost žena kod zaokupljenog stila privrženosti, a muškaraca kod izbjegavajućeg stila (DiTommaso i sur. 2003), mi smo zbog relativno malog uzorka koji nije bio ujednačen i kombiniranja tri stila privrženosti (anksiozni, izbjegavajući i dezorganizirani) u jedan (nesigurna privrženost) pretpostavili da te razlike neće biti prisutne u našem istraživanju. Ta je hipoteza i potvrđena. Uz to, bila je vidljiva veća privrženost i muških i ženskih ispitanika majci, što je u skladu s istraživanjem Hazan i Shaver (1987). Takvi rezultati ne iznenađuju jer je najčešće majka ta s kojom dijete teži razviti trajnu i snažnu emocionalnu povezanost (Klarin, 2006).

U okviru našeg trećeg istraživačkog problema bavili smo se određenim aspektima partnerskih odnosa kao što su broj ljubavnih partnera, duljina trajanja najduže veze te preferencija oblika partnerskog odnosa (avanture za jednu noć, kratke veze, duge veze ili nezainteresiranost za bilo koji oblik partnerskog odnosa). Suprotno našim očekivanjima, nismo dobili značajne razlike u broju ljubavnih partnera i preferenciji partnerskog odnosa. Istraživanje Stefanović Stanojević (2004) je detaljno opisalo razliku upravo u tim aspektima između stilova privrženosti. Sigurno privržene pojedince autorica opisuje kao osobe koje su tijekom odrastanja stvorile povjerenje prema drugim osobama, što prenose i na romantične veze u koje ulaze s punim povjerenjem i otvorenosti, dok osobe koje karakterizira jedan od nesigurnih stilova privrženosti često imaju vrlo komplicirane i neadekvatne odnose sa romantičnim partnerom. Slični rezultati dobiveni su u istraživanju Feeney i Noller (1990), koje je pokazalo kako su osobe izbjegavajućeg stila privrženosti bile vrlo nisko na skali romantične ljubavi, dok su zaokupljeno privrženi pojedinci bili karakterizirani visokom potrebom predanosti unutar veze te je ta potreba ukazala na neurotičan a ne partnerski oblik pružanja ljubavi. Ako promatramo svaki stil privrženosti zasebno, postoji velika razlika između izbjegavajućeg i zaokupljenog

stila privrženosti u potrebi za formiranjem veza, razliku koju je u sklopu našeg istraživanja bilo nemoguće provjeriti zbog formiranja dvije grupe stila privrženosti (sigurni i nesigurni). Da smo analizu provodili sa sva četiri stila privrženosti (sigurni, anksiozni, izbjegavajući i dezorganizirani) možda bi se pokazale razlike između skupine sigurno privrženih osoba i osoba s nekim od nesigurnih stilova privrženosti u preferenciji partnerskih odnosa i broju ljubavnih partnera. Također, istraživanje je provedeno na studentima, koji su mladi i postoji mogućnost da nisu imali dovoljno vremena imati puno veza u životu. Da je istraživanje provedeno na starijem uzorku, moguće je da bismo dobili drugačije rezultate.

No u okviru našeg trećeg istraživačkog problema također smo, očekivali da će sigurno privržene osobe preferirati dugotrajnije i ozbiljnije veze, dok će one nesigurno privržene preferirati kratkotrajne veze. To smo i potvrdili ovim istraživanjem te je stoga naša treća hipoteza djelomično potvrđena. Rezultati su pokazali da sigurno privržene osobe u prosjeku imaju duže veze od nesigurno privrženih, što je u skladu s istraživanjem Feeney i Noller (1990), koji su dokazali kako su sigurno privrženi pojedinci uspješniji u vezama, odnosno imali su najduže veze s obzirom na ostale stilove privrženosti te najniže rezultate na skali nevjere. U skladu s tim su i podatci dobiveni u istraživanju Hazan i Shaver (1987), koje je bilo provedeno na ispitanicima dobi od 18 do 82 godine ($M=36$) te je pokazalo da prosječno trajanje ozbiljnog romantičnog odnosa za sigurno privržene iznosi 10 godina, anksiozno privržene 4.9 godina, a za izbjegavajući stil 5.9 godina. U našem istraživanju ti su prosjeci naravno manji jer su sudionici bili studenti. Tako je prosjek trajanja ozbiljne veze kod sigurno privrženih sudionika iznosio 2.6 godina, dok je kod nesigurno privrženih pojedinaca prosjek bio manji, a iznosio je 1.8 godina. Zanimljivo je napomenuti i da je gore navedeno istraživanje (Hazan i Shaver, 1982) pokazalo da je 6% ispitanih sigurno privrženih pojedinaca bilo rastavljeno, spram 10% anksioznih i 12% izbjegavajućih pojedinaca.

Posljednjim, četvrtim istraživačkim problemom pokušali smo utvrditi postoji li razlika u nevjeri kod sigurno i nesigurno privrženih sudionika. Pretpostavili smo da će nesigurno privrženi pojedinci biti i nevjerniji u vezama, što nije potvrđeno ovim istraživanjem. Nije postojala značajna razlika u vjernosti partneru kod sigurno i nesigurno privrženih pojedinaca. Naša se pretpostavka temeljila na istraživanju Hatamy i sur. (2011) koji su pokazali da su osobe sa sigurnim i anksioznim (zaokupljenim) stilom privrženosti vjernije u vezama u usporedbi s onim pojedincima čije je ponašanje bilo karakteristično za izbjegavajući (odbijajući) stil privrženosti. Takav rezultat u našem istraživanju ponovno možemo pripisati grupiranju tri stila privrženosti u jednu skupinu, čime je smanjen varijabilitet i mogućnost promatranja vrijednosti

na svim stilovima privrženosti. Također, i u ovom slučaju, dob sudionika i njihov manjak iskustva u vezama mogli su djelovati na rezultate. Da je u istraživanju populacija sudionika bila starija, možda bi se sukladno tome promijenili i rezultati. Bitno je naglasiti i mogućnost socijalno poželjnog odgovaranja zbog intimne prirode samog pitanja. Isto tako, sudionike smo samo pitali jesu li ikada bili nevjerni, a ne koliko često su varali partnera. Stoga, postoji mogućnost da bi se upravo tu pokazala razlika, u smislu da bi nesigurno privrženi sudionici češće bili nevjerni od sigurno privrženih.

Metodološka ograničenja

Ovo istraživanje ima određene nedostatke. Kako se radi o neeksperimentalnom nacrtu, nismo bili u mogućnosti odrediti postoji li uzročno- posljedična veza između promatranih varijabli, već samo jesu li povezane i postoje li značajne razlike između njih. Također, istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku studenata dva fakulteta što je moglo ograničiti reprezentativnost i generalizaciju rezultata na ostalu populaciju. Isto tako postoji značajna razlika u broju muških i ženskih ispitanika s obzirom na fakultet. To se i pokazalo u rezultatima testirajući homogenost varijance, koja je za spol bila heterogena, odnosno pokazalo se da je uzorak po spolu uzet iz dvije različite populacije. Uz heterogenost, kao problem u ovom istraživanju pokazalo se značajno odstupanje od normalnosti zbog čega nismo bili u mogućnosti koristiti parametrijsku statistiku. Korištenje neparametrijske statistike značilo je smanjenu mogućnost detaljne analize, i detaljnog ispitivanja odnosa proučavanih varijabli.

Zbog intimne prirode teme istraživanja postoji mogućnost socijalno poželjnog odgovaranja, ponajviše na pitanja koja se odnose na broj ljubavnih partnera s kojima su do sada bili u ljubavnoj vezi i vjernosti. Također, organizacija provedbe ove vrste istraživanja je kompliciranija od ostalih jer zahtjeva direktan kontakt sa nadležnim osobama pojedinog fakulteta te su česte komplikacije u dogovaranju termina provedbe samog istraživanja. Kako bi se umanjili navedeni problemi, moguće je provođenje istraživanja nekim drugim oblikom prikupljanja podataka kao što je *online* anketa, koja omogućava veću anonimnost, kontrolu nad preskočenim česticama te vremensku i financijsku ekonomičnost. Međutim, i metoda *online* ankete ima svoje nedostatke, kao što su manji broj ispitanika, ponajviše muških, koji pristaje odgovarati na pitanja, netransparentnost populacije (nemogućnost točnog utvrđivanja obilježja ispitanika), nerazumijevanje pitanja i nemogućnost traženja odgovora i slično (Dumičić i Žmuk,

2009). Upravo zbog pokušaja kontrole navedenih nedostataka, odlučili smo se za metodu papir-olovka.

Procjenu roditeljskih stilova davali su sami sudionici, stoga postoji mogućnost da bi se sami roditelji procjenjivali drugačije što bi dovelo i do drugačijih rezultata. Međutim, treba naglasiti da je za razvoj privrženosti bitno kako sama djeca percipiraju roditeljski stil svojih roditelja. Upravo zato smo se odlučili za ovaj način ispitivanja, no smatramo da je za sigurnije zaključke bolje provesti longitudinalno istraživanje u ovom području, koje bi obuhvatilo širu populaciju, različite dobi, razine obrazovanja i zaposlenja.

Idući nedostatak predstavlja grupiranje sudionika samo u dvije skupine po stilu privrženosti, čime smo smanjili varijabilitet rezultata. Iako su razlozi grupiranja opravdani zbog pokušaja ujednačavanja skupina nedostaju spoznaje o razlikama između anksiozno, izbjegavajuće i dezorganizirano privrženih osoba. Kao što je bilo vidljivo u prvom dijelu rasprave upravo ta tri stila privrženosti čine veliku razliku u istraživanim varijablama. Bilo bi vrlo bitno da buduća istraživanja promatraju sva četiri stila privrženosti (sigurni, izbjegavajući, anksiozni i dezorganizirani) na većim uzorcima. Uz to, stilovi privrženosti i roditeljstva vežu se s velikim brojem drugih konstrukata kao što su dimenzije ličnosti, emocionalna inteligencija, zadovoljstvo životom, samopoštovanjem i slično što predstavlja područje za proširivanje istraživanja i znanja.

Unatoč nedostacima, ovo istraživanje je dalo zanimljive rezultate i poticaj za buduća istraživanja u ovom području, jer se ovom specifičnom temom u Hrvatskoj do sada bavilo vrlo malo istraživanja.

Praktične implikacije rezultata istraživanja

Djeci je prijeko potrebno vodstvo i odobravanje od strane roditelja. Današnje društvo stavlja mali naglasak na kvalitetan odnos roditelj-dijete jer on predstavlja veliku obavezu i za njegovo formiranje potrebno je mnogo vremena koje je gotovo nemoguće stvoriti zbog dugotrajnog radnog dana, mobitela televizije, računala i ostale kulture materijalnih stvari stvorene za djecu (Bowlby, 2007). Stvaranje kvalitetne veze s djetetom postaje sve važnije i teže. Upravo zbog toga ovakvim istraživanjima možemo staviti naglasak na taj odnos roditelja i djeteta, na važnost pravilnog odgoja i dostupnosti roditelja; te potpune posvećenosti djetetu bez ometanja od strane moderne tehnologije. Promatranjem razvoja i stvaranje novih poveznica

s ovim i sličnim istraživanjima može se unaprijediti grana razvojne psihologije unoseći više detalja u sam proces razvoja djeteta i njegovog odnosa sa drugima. Utvrđivanjem najbitnijih faktora mogu se prevenirati razne poteškoće prije nego su nastale.

Istraživanje poput ovoga može biti korisno u različitim područjima psihologije, od kliničke i privatne prakse, škole i zdravstva (Bowlby, 2007). Primjenjiva je i u edukaciji roditelja, profesora, odgajatelja i ostalih stručnjaka. Edukacijom roditelja kroz programe kompetentnog roditeljstva djelomično se uči upravo o povezanosti stila privrženosti djeteta i načina na koje je ono odgajano. Naglašava se važnost i utjecaj prvih godina i odnosa unutar primarne obitelji na kasniji socio-emocionalni razvoj djeteta. Međutim, rijetko je to dovoljno. Ponekad je potrebno educirati ostale stručnjake kao što su odgajatelji, profesori ili doktori koji bi mogli prepoznati karakteristike pojedinog stila privrženosti, povezati ga određenim načinom roditeljstva i sukladno tome reagirati.

Partnerska i obiteljska terapija dvije su vrste terapije koje bi mogle koristiti dostupno znanje. Dinamika između ljudi je ključna u ostvarivanju kvalitetnog partnerskog i obiteljskog odnosa, a znanje o mogućim uzrocima neslaganja i poteškoća koje se mogu protumačiti stilom privrženosti i roditeljstva bi bilo i više nego korisno. Kako bi se stvorilo razumijevanje za postupke i ponašanja određene osobe bitno je gledati okolinu u kojoj je ta osoba odrastala, a primarna okolina, koju čini obitelj je najbitnija. Naglašavanje tih odnosa u sklopu navedene dvije terapije moglo bi poslužiti u ostvarivanju većeg razumijevanja i stvaranju boljih načina rješavanja problema.

I za kraj, istraživanje ovog tipa može potaknuti na razmišljanje istraživače, otvoriti ideje za nove nacрте te koji sukladno tome mogu unaprijediti svoja istraživanja.

Zaključak

Istraživanjem je dobivena statistički značajna razlika između osoba sigurnog i nesigurnog stila privrženosti s obzirom na procjenu stila roditeljstva svojih roditelja, što je u skladu s postavljenom hipotezom. Sigurno privrženi pojedinci procjenjivali su aspekte majčine i očeve uključenosti, podrške autonomije i topline višima nego nesigurno privrženi pojedinci. Konkretno, sigurno privrženi pojedinci procjenjivali su očevu podršku autonomije većom nego nesigurno privrženi pojedinci. Isti rezultati su dobiveni i kod podrške autonomije od strane majke gdje su sigurno privrženi pojedinci izvještavali o većoj podršci od nesigurno privrženih.

Nadalje, istraživanjem nije potvrđena hipoteza o razlici stila privrženosti s obzirom na spol. Točnije, raspodjela stilova privrženosti muških i ženskih sudionika nije se bitno razlikovala.

Potvrđena je hipoteza o razlici trajanja najduže veze kod sigurno i nesigurno privrženih pojedinaca. Sigurno privrženi sudionici su u prosjeku imali duže veze od nesigurno privrženih sudionika. Prosjek trajanja najduže veze kod sigurno privrženih sudionika izražen u mjesecima bio je značajno veći od prosjeka nesigurno privrženih sudionika. Međutim, nije potvrđena hipoteza o postojanju razlike u broju ljubavnih partnera i preferenciji oblika partnerskog odnosa kod sigurno i nesigurno privrženih pojedinaca.

Istraživanjem nije utvrđena razlika u vjernosti s obzirom na sigurni i nesigurni stil privrženosti.

Literatura

- Ainsworth, M. D. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709-716.
- Amato, P. R. (2012). The consequences of divorce for adults and children: An update. *Društvena istraživanja*, 23(1), 5-24.
- Aron, E. N. i Aron, A. (1997). Sensory processing sensitivity and its relation to introversion and emotionality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(2), 345-368.
- Bartholomew, K. i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Baumrind, D. (1973). The development of instrumental competence through socialization. *Child Psychology*, 7, 3-46.
- Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bowlby, R. (2007). Passionate about attachments. K. S. Golding (ur.), *Attachment Theory into practice*, 9-12. Leicester: The British Psychological Society.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss*. London: Basic Books.
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Brennan, K. A., Bartholomew, K. i Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. A. Simpson i W. S. Rholes (ur.), *Attachment theory and close relationships*, 46-76. New York: Guilford Press.
- Buljan-Flander, G. (2001). *Uloga privrženosti i nekih odrednica ličnosti u zlostavljanju djece: proširenje Bowlbyjeve teorije*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Carter, B. i McGoldrick, M. (1988). *The changing family life cycle: A framework for family therapy*. New York: Gardner Press.
- Cummings, J. N., Butler, B. i Kraut, R. (2002). The quality of online social relationships. *Communications of the ACM*, 45(7), 103-108.
- Čudina- Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing.
- Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G. i Ryan, R. M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational psychologist*, 26(3-4), 325-346.
- Deglin, M. (2016). *Stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na razvoj djeteta*. Završni rad. Čakovec: Učiteljski fakultet
- Deković, M. i Raboteg- Šarić, Z. (1997). Roditeljski odgojni psotupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja*, 6 (4-5), 30-31.
- Delač-Hrupelj, J., Miljković, D. i Lugomer-Armano, G. (2000.). *Lijepo je biti roditelj*. Zagreb: Creativa

- DiTommaso, E., Brannen-McNulty, C. i Ross, L. (2002) Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. *Personality and Individual Differences*, 35, 303-12.
- Dubravić, D. (2017). *Razlike u životnim težnjama između tipova privrženosti*. Diplomski rad. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Dumičić, K. i Žmuk, B. (2009). Karakteristike korisnika interneta u Hrvatskoj i reprezentativnost internetskih anketa. *Zbornik Ekonomskog fakulteta*. 7(2), 115-140.
- Feeney, J. A. i Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 281-29.
- Fraley, R. C. (2002). Attachment stability from infancy to adulthood - Meta-analysis and dynamic modeling of developmental mechanisms. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 123–151.
- Galiher, R. V., Welsh, D. P., Rostosky, S. S. i Kawaguchi, M. C. (2004). Interaction and relationship quality in late adolescent romantic couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(2), 203-216.
- Gazilj, I. (2015). *Uloga obitelji u poticanju razvoja djeteta*. Završni rad. Rijeka: Filozofski fakultet.
- Gegić, A. (2017). *Roditeljski odgojni stilovi*. Diplomski rad. Petrinja: Učiteljski fakultet.
- Goldin, T. (2007). *Povezanost akademske samoregulacije, učeničke percepcije roditelja i školskog uspjeha*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Granat, M. (2017). *Utjecaj roditeljskih stilova na odgoj djece*. Završni rad. Osijek: Filozofski fakultet.
- Hatamya, A., Fathia, E., Gorjib, Z. i Esmaeily, M. (2011). The relationship between parenting styles and attachment styles in men and women with infidelity. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 3743-3747.
- Hazan, C. i Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational Framework for Research on Close Relationship. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22.
- Hazan, C. i Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
- IJzendoorn, M. H. (2014). Attachment at an early age (0-5) and its impact on children's development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-5. Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development and Strategic Knowledge Cluster on Early Child Development.
- Ilić, Z., Antičević, V. i Britvić, D. (2013). *Rodne osobitosti u stilovima privrženosti ljubavnim partnerima*. Stručni rad. Split: Medicinski fakultet
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Invenatara iskustva u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1), 73-91.
- Karavasilis, L., Doyle, A. B., Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2), 153–164.

- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kokorić, S. B. i Gabrić, M. (2009). Razlike u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. *Ljetopis socijalnog rada*, 16(3), 551-572.
- Medić, M. (2014). *Privrženost roditeljima i partnerima kod osoba čiji roditelji ne žive zajedno*. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Mikulincer, M. i Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: The Guilford Press.
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Molnar, J. (2012). *Rana privrženost i privrženost u prijateljskim i romantičnim odnosima*. Završni rad. Osijek: Filozofski fakultet.
- Neal, J. i Frick- Horbury, D. (2001). The effects of parenting styles and childhood attachment patterns on intimate relationships. *Journal of Instructional Psychology*.
- Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 116/2003.
- Ružić, V. (2006). *Odnos dimenzija privrženosti i samootkrivanja u različitim vrstama bliskih veza u odrasloj dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Schade, L. C., Sandberg, J., Bean, R., Busby, D. i Coyne, S. (2013). Using technology to connect in romantic relationships: Effects on attachment, relationship satisfaction, and stability in emerging adults. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 12, 314-338.
- Smojver- Ažić, S. i Jakovčić, I. (2006). Percepcija prošlih odnosa i privrženost adolescenata i njihovih majki. *Psihologijske teme* 15(1), 59-80.
- Stefanović Stanojević, T. (2010). *Afektivna vezanost, razvoj, modaliteti i procena*. Niš: Scero print.
- Stefanović Stanojević, T. (2004). Adult attachment and prediction of close relationships. *Philosophy, Sociology and Psychology*, 3(1), 67-81.
- Stefanović Stanojević, T. (2002). Bliske partnerske veze. *Psihologija*, 35(1-2), 3-23.
- Šoštarko, J. (2016). *Utjecaj roditeljskog odgoja na razvoj djeteta*. Diplomski rad. Zagreb: Učiteljski fakultet.
- Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S. A. (2004). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Žeravica, D. (2015). *Roditeljski stilovi i tipovi privrženosti u odnosu roditelj-dijete*. Završni rad. Osijek: Filozofski fakultet.

Prilozi

Prilog 1. *Upitnik demografskih podataka te podataka o partnerskim vezama sudionika*

1. Spol: M Ž

2. Dob: _____

3. Godina studija: _____

4. Koji je vaš trenutni status (zaokružite samo jedan odgovor)?

1) Nisam u vezi i ne tražim partnera.

2) Nisam u vezi ali tražim partnera.

3) Povremeno se viđam s nekim ali ne bih to opisao/la kao vezu.

4) U vezi.

5) U braku.

5. S koliko godina ste stupili u prvu ljubavnu vezu? _____

6. S koliko ste osoba do sada bili u ljubavnoj vezi? _____

7. Koliko Vam je trajala ili traje (u mjesecima) najduža ljubavna veza? _____ mjeseci

8. Kakav oblik partnerskih odnosa preferirate (zaokružite samo jedan odgovor):

1) Avanture za jednu noć

2) Kratke veze (od nekoliko dana do nekoliko mjeseci)

3) Ozbiljne veze (od nekoliko mjeseci na dalje)

4) Ne zanima me nikakav oblik partnerskih odnosa

9. Jeste li ikada bili nevjerni u ljubavnoj vezi: Da Ne

Prilog 2. Brennanov Inventar iskustva u bliskim vezama

Sljedeće tvrdnje odnose se na Vaše osjećaje u ljubavnim vezama. Zanima nas kako se Vi OPĆENITO osjećate u Vašim vezama s LJUBAVNIM PARTNERIMA (djevojka, dečko), a ne što se događa u Vašoj trenutnoj vezi ako je imate. Molimo Vas da pažljivo pročitate svaku tvrdnju i odgovorite u kojoj mjeri se slažete s tvrdnjom.

Svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom izrazite zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali od 1 do 7. Ispitivanje je anonimno pa Vas molimo da budete iskreni.

Koristite sljedeću skalu:

1	2	3	4	5	6	7
Uopće se			Niti se slažem			U potpunosti
ne slažem			niti se ne slažem			se slažem

1. Radije ne pokazujem partneru svoje prave osjećaje.	1	2	3	4	5	6	7
2. Bojim se da moji ljubavni partneri neće mariti za mene koliko ja marim za njih.	1	2	3	4	5	6	7
3. U trenutku kada se moj partner počne zbližavati sa mnom, primjećujem da se ja povlačim.	1	2	3	4	5	6	7
4. Jako se brinem da ću izgubiti partnera.	1	2	3	4	5	6	7
5. Ne osjećam se ugodno kada se emocionalno otvaram ljubavnim partnerima.	1	2	3	4	5	6	7
6. Ako ne mogu navesti partnera da pokaže interes za mene postajem uznemirena ili ljut/a.	1	2	3	4	5	6	7
7. Nervozan/na sam kada mi se partneri previše emocionalno približe.	1	2	3	4	5	6	7
8. Brinem se da ću ostati sam/a.	1	2	3	4	5	6	7
9. Osjećam se ugodno dijeleći svoje intimne misli i osjećaje s partnerom.	1	2	3	4	5	6	7
10. Moja želja za bliskošću ponekad uplaši i otjera ljude.	1	2	3	4	5	6	7
11. Pokušavam izbjeći preveliko zbližavanje sa partnerom.	1	2	3	4	5	6	7
12. Ponekad osjećam da prisiljavam partnere da pokazuju više osjećaja, više obvezivanja.	1	2	3	4	5	6	7
13. Gotovo sve govorim svojim partnerima.	1	2	3	4	5	6	7

14. Kada nisam u vezi, osjećam se pomalo tjeskobno i nesigurno.	1	2	3	4	5	6	7
15. Osjećam se jako neugodno kad sam blizak/bliska s partnerima.	1	2	3	4	5	6	7
16. Postanem nezadovoljan/na kad moji partneri nisu na raspolaganju kad ih trebam.	1	2	3	4	5	6	7
17. Obraćam se partneru iz puno razloga, uključujući utjehu i smirivanje.	1	2	3	4	5	6	7
18. Zamjeram partneru kada provodi vrijeme odvojeno od mene.	1	2	3	4	5	6	7

Prilog 3. Upitnik percepcije roditelja

Molimo Vas odgovorite (zaokružite) na sljedeće tvrdnje vezane uz Vašu majku i oca. Ako nemate nikakav kontakt sa jednim od roditelja (npr. otac) no sa Vama živi neka druga odrasla osoba tog spola (npr. očuh) tada odgovorite na tvrdnje vezane za tu drugu osobu. Ako nemate kontakt sa jednim od roditelja i sa Vama ne živi neka druga osoba tog istog spola, tada ne odgovarajte na tvrdnje vezane uz tog roditelja.

Molimo Vas da pažljivo pročitate svaku tvrdnju i odgovorite u kojoj mjeri se slažete s tvrdnjom.

Svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom izrazite zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali od 1 do 7. ispitivanje je anonimno pa Vas molimo da budete iskreni.

Koristite sljedeću skalu:

1	2	3	4	5	6	7
U potpunosti netočno			Donekle točno			U potpunosti točno

Tvrdnje vezane uz majku:

1. Moja majka zna kako se osjećam.	1	2	3	4	5	6	7
2. Moja majka mi pokušava reći kako da vodim život.	1	2	3	4	5	6	7
3. Moja majka pronalazi vremena da razgovara sa mnom.	1	2	3	4	5	6	7
4. Moja majka me prihvaća i voli onakvu/vog kakav/va jesam.	1	2	3	4	5	6	7
5. Moja majka, kad god je moguće, dopušta mi da radim što želim.	1	2	3	4	5	6	7

6. Moja majka ne misli često na mene.	1	2	3	4	5	6	7
7. Moja majka jasno izražava ljubav prema meni.	1	2	3	4	5	6	7
8. Moja majka sluša moje mišljenje ili stajalište, kada imam problem.	1	2	3	4	5	6	7
9. Moja majka provodi mnogo vremena sa mnom.	1	2	3	4	5	6	7
10. Moja me majka čini da se osjećam posebnim.	1	2	3	4	5	6	7
11. Moja mi majka dopušta da odlučujem samostalno.	1	2	3	4	5	6	7
12. Moja se majka često čini prezauzetom da bi se bavila sa mnom.	1	2	3	4	5	6	7
13. Moja se majka često ne slaže sa mnom i ne prihvaća moje mišljenje.	1	2	3	4	5	6	7
14. Moja majka inzistira da radim stvari njenim načinom.	1	2	3	4	5	6	7
15. Moja majka nije tako upućena u moje brige.	1	2	3	4	5	6	7
16. Moja majka je obično sretna kada me vidi.	1	2	3	4	5	6	7
17. Moja majka je spremna sagledati stvari iz moje perspektive.	1	2	3	4	5	6	7
18. Moja majka ulaže i vrijeme i energiju pomažući mi.	1	2	3	4	5	6	7
19. Moja mi majka pomaže izabrati moj vlastiti put.	1	2	3	4	5	6	7
20. Čini mi se da je moja majka dosta razočarana u mene.	1	2	3	4	5	6	7
21. Moja majka nije previše osjetljiva na mnoge moje potrebe.	1	2	3	4	5	6	7

Tvrdnje vezane uz oca:

22. Moja otac zna kako se osjećam.	1	2	3	4	5	6	7
23. Moja otac mi pokušava reći kako da vodim život.	1	2	3	4	5	6	7
24. Moj otac pronalazi vremena da razgovara sa mnom.	1	2	3	4	5	6	7
25. Moj me otac prihvaća i voli onakvu/vog kakav/va jesam.	1	2	3	4	5	6	7
26. Moj mi otac, kad god je moguće, dopušta da radim što želim.	1	2	3	4	5	6	7
27. Moj otac ne misli često na mene.	1	2	3	4	5	6	7

28. Moj otac jasno izražava ljubav prema meni.	1	2	3	4	5	6	7
29. Moj otac sluša moje mišljenje ili stajalište, kada imam problem.	1	2	3	4	5	6	7
30. Moj otac provodi mnogo vremena sa mnom.	1	2	3	4	5	6	7
31. Moj me otac čini da se osjećam posebnim.	1	2	3	4	5	6	7
32. Moj mi otac dopušta da odlučujem samostalno.	1	2	3	4	5	6	7
33. Moj se otac često čini prezauzetim da bi se bavio sa mnom.	1	2	3	4	5	6	7
34. Moj se otac često ne slaže sa mnom i ne prihvaća moje mišljenje.	1	2	3	4	5	6	7
35. Moj otac inzistira da radim stvari njegovim načinom.	1	2	3	4	5	6	7
36. Moj otac nije tako upućen u moje brige.	1	2	3	4	5	6	7
37. Moj otac je obično sretan kada me vidi.	1	2	3	4	5	6	7
38. Moj otac je spreman sagledati stvari iz moje perspektive.	1	2	3	4	5	6	7
39. Moj otac ulaže i vrijeme i energiju pomažući mi.	1	2	3	4	5	6	7
40. Moj mi otac pomaže izabrati moj vlastiti put.	1	2	3	4	5	6	7
41. Čini mi se da je moj otac dosta razočaran u mene.	1	2	3	4	5	6	7
42. Moj otac nije previše osjetljiv na mnoge moje potrebe.	1	2	3	4	5	6	7